

У. В. Іванюк,
аспірант, Львівська комерційна академія

ЗНАЧЕННЯ СВІТОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ КРИЗИ НА ЗРОСТАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті здійснено аналіз впливу українських цін на аграрну продукцію на світові ціни на сільськогосподарські товари, підтверджена теза про те, що продовольча криза буде покращувати динаміку економіки аграрного типу, розроблені заходи, які спрямовані на реформування аграрного сектору України і забезпечення продовольчої безпеки держави.

The article analyzes the influence of the Ukrainian agricultural prices on world prices for agricultural products, confirmed the statement that the food crisis will improve the dynamics of the economy agrarian type, developed measures aimed at reforming Ukraine's agricultural sector and ensure food security.

Ключові слова: світова продовольча криза, аграрний сектор, цінова політика, внутрішній ринок, зрошувальне землеробство.

Key words: world food crisis, agriculture, price policy, internal market, irrigation agriculture.

У розрізі різних світових ринків одне із важливих місць займає світовий аграрний ринок, адже на сьогодні він є диверсифікованою глобальною мережею. Для України ж цей ринок є одним із пріоритетних, оскільки країна є аграрною, тому слід відслідковувати тенденції, зокрема, попиту та пропозиції, які є ключовими елементами на ринку.

Трансформування сільського господарства України відбувається у дивергентних напрямках, що визначається багатогранністю складових аграрного сектору з урахуванням розвитку національної економіки в цілому [2]. Внаслідок глобального впливу світової продовольчої кризи, в умовах достатньої пропозиції внутрішнього ринку зерна вплив світових тенденцій виявився сильнішим за внутрішні механізми державного регулювання [4, с. 60].

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Наростання симптомів світової продовольчої кризи супроводжується підвищенням цін на сільськогосподарську сировину і продовольство, а також зростання її волатильності. Теоретично це на користь економікам аграрного типу, однак потрібно враховувати темпи подорожчання продовольства на внутрішньому ринку. Це може провокувати інфляційні процеси і таким чином частково нівелювати сприятливий макроекономічний ефект. Ситуація для України ускладнюється монополізацією внутрішнього ринку та нерозвиненістю логістичної інфраструктури. Загалом не виключено, що сприятлива динаміка цін не матиме належного впливу на ВВП.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Вивчення та обґрунтування значення світової продовольчої кризи на зростання української економіки та розробка заходів, спрямованих на реформування аграрного сектору України і забезпечення продовольчої безпеки держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У контексті розвитку світової продовольчої кризи та впливу на українську економіку існує ряд досліджень і статей, зокрема вчених: Я.А. Жаліло [4], П.Т. Саблук [7], В.І. Власов [3], О.В. Собкевич [4], В.М. Русан [4], А.Д. Юрченко [4], В.О. Скороход [4], С.М. Кваша [5], О.М. Синьокий [5], Б. Пасхавер [6] та багато інших.

РЕЗУЛЬТАТИ

За даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (FAO), за останнє десятиліття світові ціни на продовольчі продукти зросли майже удвічі (рис. 1).

Об'єктивними причинами світової тенденції підвищення цін на ринках агропродукції є:

- 1) населення планети постійно збільшується стрімкими темпами;
- 2) триває тенденція зменшення площ, придатних для обробки сільськогосподарських культур;
- 3) скорочення пропозиції аграрної сировини, пов'язане із несприятливими погодними умовами, стихійними лихами у деяких країнах-виробниках;
- 4) збільшення обсягу вирощування зернових із метою вироблення біопалива;

5) зростання споживання продуктів харчування в найнаселеніших країнах світу — Індії та Китаї внаслідок стрімко зростання економік цих країн, що супроводжується збільшенням доходів населення і споживчого попиту.

6) політичною нестабільністю і страйки у країнах Південної Африки;

7) нестабільність на світових фінансових ринках у зв'язку із накопиченням бюджетних дефіцитів та загрозою виникнення дефолтів у деяких європейських країнах (Греції, Португалії, Іспанії) [5, с. 136–138].

В Україні впродовж останнього десятиліття спостерігалися коливання індексів цін на продукцію сільського господарства, які загалом знаходилися в рамках світових тенденцій (рис. 2). Його динаміка в умовах відсутності значущих кроків щодо модернізації, структурного реформування та вирішення фінансових потреб виробників була досить нестабільною й залежить майже виключно від природно-кліматичних чинників, що, у свою чергу, створює високі ризики для сільськогосподарських виробників [4, с. 137].

Для дослідження присутності впливу українських цін на аграрну продукцію на світові ціни на сільськогосподарські товари, за допомогою пакету Eviews для дослідження взаємної залежності показників, використовуємо тест Гренджера (квартальні дані 1994—2010 рр.).

Оцінивши взаємозалежність індексу світових цін на аграрну продукцію та індексу українських цін на сільськогосподарську продукцію, ми можемо зробити висновок, що ці показники досить тісно взаємодіють та залежать один від одного (табл. 1).

Отже, за результатами даного дослідження можемо зробити висновок про те, що українські ціни на аграрну продукцію впливають на світові ціни на дану продукцію, це простежують у трьох лагах, хоча із різною ймовірністю 99% та 95%. Також дане дослідження показує відсутності суттєвого впливу світових цін на аграрну продукцію на українські ціни даної продукції, це підтверджує тезу про те, що дана трансформаційна економіка є потужною аграрною країною. Крім того, використовуючи метод Least Squares для аналізу, за допомогою статистичної моделі:

$GDP = a_0 + a_1 \text{FOODUKR}_t + a_2 \text{CPI}_t$,
отримали результати, згідно яких присутній вплив цін на аграрну продукцію на ВВП, тобто при зростанні цін на дану продукцію на 1% ВВП зростає на 0,14 з

Таблиця 1. Тест Гренджера для вивчення взаємної залежності українських цін на аграрну продукцію на світову ціну на продовольство

Гіпотеза	Lag		
	1	2	3
FOODUKR не впливає на FOOD	7.91 (0.006*)	3.72 (0.03**)	6.62 (0.0006*)
FOOD не впливає на FOODUKR	0.47 (0.49)	0.45 (0.63)	0.51 (0.67)

Джерело: розраховано автором за даними [14].

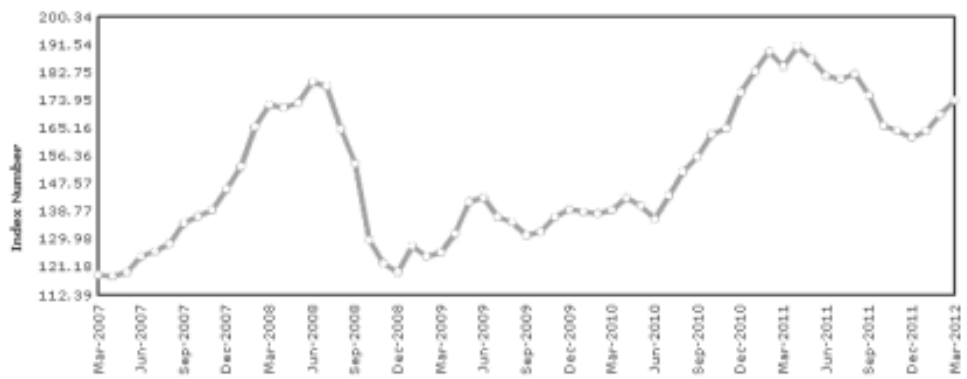

Рис. 1. Індекс світових цін на сільськогосподарську продукцію

Джерело: [13].

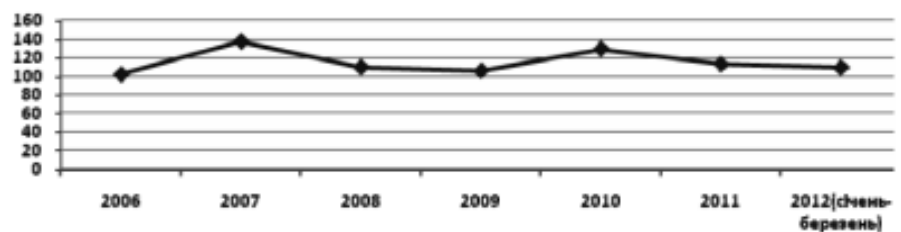

Рис. 2. Індеси цін реалізації сільськогосподарської продукції в Україні

Джерело: графічна інтерпретація автора за [8].

ймовірністю 99%. Це підтверджує, що продовольча криза буде покращувати динаміку економіки аграрного типу.

Україна має значні можливості виробництва сільськогосподарської продукції завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам і потужному людському потенціалу. Щодо тенденцій виробництва сільськогосподарської продукції, то спостерігаємо лише незначне збільшення (рис. 3).

Хоча за рівнем забезпеченості сільськогосподарськими угіддями (0,9 га на одного мешканця), Україна серед Європейських країн поступається лише Республіці Білорусь — 0,96 га на одну особу, а за забезпеченістю ріллею (0,7 га на одну особу) випереджає всі країни Європи. Серед країн світу за цим показником Україна поступається лише Канаді (1,43 га) і РФ (0,85 га) ріллі на одну особу. При цьому 73 % ріллі України становлять найбільш родючі чорноземи та лучно-чорноземні ґрунти. Потенційна здатність вітчизняних земель до продовольчого забезпечення, за оцінками різних експертів, знаходиться у межах від 150 до 500 млн осіб. Враховуючи великий потенціал земель сільськогосподарського призначення, аграрне виробництво в Україні залишається серед провідних галузей економіки і становить близько 8,2 % ВВП, що майже вдвічі перевищує середньоєвропейський рівень [5, с. 138]. Враховуючи весь потенціал та перспективи розвитку глобальної продовольчої кризи, за прогнозами в Україні виробництво сільськогосподарської продукції має суттєво збільшитися. Вже у 2011 році Україна була одним із лідерів на світовому продовольчому ринку [15].

Світова спільнота покладає великі надії на країни СНД і, зокрема, на Україну, у спектрі розширення експорту рослинницької продукції за рахунок максимального підвищення продуктивності культурних рослин. До середини минулого століття роль своєрідного продовольчого буфера на світовому рівні виконували США, у яких був істотний запас земель, що не

використовувались в сільському господарстві, але були придатними для його ведення. На сьогодні цей ресурс вичерпаний, зокрема й через розвиток біопаливного виробництва: у 2010 році США з отриманих 400 млн тонн зерна 126 млн тонн відправили на переробку в біодизель. Нині вирощування енергетичних культур є високорентабельним бізнесом: чим вищі ціни на нафту, тим вигідніше їх переробка на біопаливо. Подібно до США діють і інші держави:

Бразилія переробляє на етанол величезні обсяги цукрової тростини, Євросоюз планує до 10% палива для автомобілів отримувати з рослин до 2020 року. Значні посівні площі під такою енергетично цінною культурою як ріпак має і Україна. Крім того, на відміну від країн СНД, більшість розвинених країн (Японія, Німеччина, Франція, Великобританія та інші) практично досягли піку своїх можливостей отримання врожаю культурних рослин з одиниці площі, використовуючи комплекс технологій для підвищення продуктивності земель [9].

Для багатьох країн Близького Сходу характерним є зрошувальне землеробство, продуктивність якого визначається забезпеченістю водою. На тлі глобального потепління зрошення дає можливість штучно підвищити врожайність сільськогосподарських культур до того часу, поки водоносні горизонти не вичерпаються. Це явище отримало назву "продовольча або харчова бульбашка" через свій короткочасний ефект. Як приклад можна навести Саудівську Аравію, якій за рахунок зрошення вдалося забезпечити себе зерном пшениці на тривалий період, але зараз водоносний горизонт країни, що використовується для зрошення практично вичерпаний. Незабаром країна буде змушена імпортувати зерно [9].

Аналітики виділяють 18 країн з "продовольчими бульбашками" на водній основі, але це не означає, що інших держав проблема водного дефіциту не стосується: більше половини населення землі живуть в країнах з рівнем ґрунтових вод, що знижується, серед них й Україна. Врожайність зернових вже почала падати в таких країнах, як Сирія, Ірак, Ємен. Але найбільші побоювання фахівців викликають "харчові бульбашки" в Китаї і Індії. Північно-китайська рівнина за рахунок зрошення дає країні 50% урожаю пшениці і понад 30% кукурудзи. За даними Світового банку, 175 млн індійців живуть за рахунок урожаю зернових, вирощених з використанням близько 20 млн свердловин для зрошення, що не може не позначитися на рівні ґрунтових вод [9].

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Наявний потенціал вітчизняного виробництва сільськогосподарської продукції України використовується недостатньо. В умовах відкритості національної економіки світові тенденції щодо наростання дефіциту продовольства і зростання цін можуть розглядатися як потужний виклик для українського аграрного виробництва. Ці тенденції можуть діяти як активний стимул поживлення сільгоспвиробництва й експорту сільгосппродукції, джерело додаткових фінансових ресурсів для розвитку та капіталізації сектору, підґрунтя для розкриття вітчизняного аграрного потенціалу як важливої й поки ще недостатнім чином розкритої національної конкурентної переваги. З цієї метою необхідно здійснити реалізацію наступних заходів, спрямованих на реформування аграрного сектору України і забезпечення продовольчої безпеки держави:

1) забезпечення ефективності внутрішнього ринку та цінового регулювання;

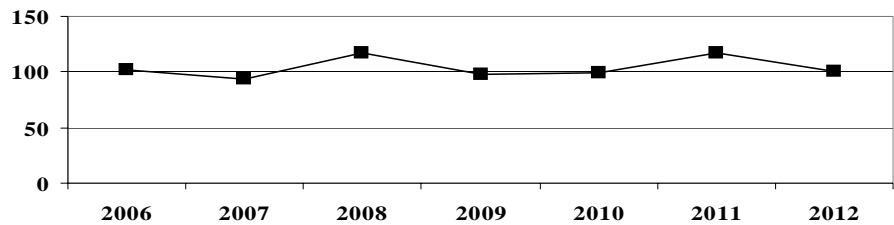

Рис. 3. Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва

Джерело: [12].

2) сприяння підвищення ефективності та конкурентоспроможності агровиробництва, захисту інтересів вітчизняних товаровиробників на зовнішніх ринках;

3) забезпечення цільового спрямування коштів від продажу сільгосппродукції на розвиток аграрного сектору економіки;

4) підготовка до завершення земельної реформи [5, с. 144].

Література:

1. Абсава Л.О. Формування глобального продовольчого ринку // Економіка АПК. — 2009. — № 5. — С. 112—128.
2. Вишневецька О.М. Ресурсний потенціал аграрного сектору України: соціально-економічні та екологічні аспекти: [монографія]. — Миколаїв, 2011. — 487 с.
3. Власов В.О. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері // Економіка України. — 2006. — № 3. — С. 75—80.
4. Кваша С.М., Синьоокий О.М. Вплив продовольчої кризи на формування державної стратегії розвитку АПК // Економіка АПК. — 2008. — № 8. — С. 60—67.
5. Жаліло Я.А., Собкевич О.В., Русан В.М., Юрченко А.Д., Скороход В.О. Світова продовольча криза та виклики для України // Економіка АПК. — 2011. — № 8. — С. 135—144.
6. Саблук П.Т. Экономические основы продовольственной безопасности стран мира // Економіка АПК. — 2008. — № 8. — С. 21—25.
7. Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки // Економіка України. — 2006. — № 4. — С. 43—50.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agrodelta.com.ua/news/prodovolcha-bezpeka-ta-misce-ukraini-v-ii-zabezpechenni.html>
9. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://news.dt.ua/ECONOMICS/svitovi_tsini_na_produkti_harchuvannya_do_2030go_zrostut_udvichit-81898.html
10. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2008/07/9/162972/>
11. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uame.com.ua/uk/publish/category/57564>
12. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=food-price-index&months=60>
13. International Financial Statistics [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imfststatistics.org/imf/>
14. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agroconf.org/content/prisyazhnyuk-ukrayina-vplivaie-na-zovnishni-rinki>

Стаття надійшла до редакції 06.11.2012. р.